ZULFIYA QUROLMOY QIZI HIKOYALARIDA AYOL IZTIROBI VA HUQUQLARINING BADIIY TALQINI

Tairova Xayriniso
G‘ayratova Mushtariybonu
Shodmonqulova Marjona
Hasanova Sevara
O‘zMPU talabalari.

https://doi.org/10.5281/zenodo.24319484

Annotatsiya. *Mazkur maqolada zamonaviy o‘zbek nasrining o‘ziga xos ovozga ega yozuvchilaridan biri Zulfiya Qurolmoy qizi hikoyalarida ayol iztirobi, uning ijtimoiy-huquqiy holati va ma’naviy-ruhiy olamining badiiy talqini tahlil etilgan.*

Tadqiqot davomida yozuvchi asarlaridagi qahramonlarning og‘ir taqdiri, oilaviy-maishiy ziddiyatlar, jamiyatdagi adolatsizliklar va tazyiqlar ostida qolgan ayol qismati, shuningdek, ularning o‘z haq-huquqlari uchun kurashish, o‘zlikni anglash yo‘lidagi ruhiy o‘zgarishlari ochib berilgan. Maqolada muallifning psixologik tahlil mahorati, hayotiylik va xalqchillik tamoyillari adabiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: *Zulfiya Qurolmoy qizi, zamonaviy o‘zbek nasri, ayol iztirobi, ijtimoiy huquqlar, psixologizm, oilaviy-maishiy ziddiyatlar, badiiy talqin, lirik-dramatik ruh.*

Аннотация. *В данной научной статье анализируется художественная интерпретация женских страданий, социально-правового положения и духовно-психологического мира героев в рассказах одной из ярких представительниц современной узбекской прозы Зульфии Куралмой кызы.*

В ходе исследования раскрываются тяжелые судьбы персонажей в произведениях писательницы, семейно-бытовые конфликты, судьба женщины, оказавшейся под прессом социальной несправедливости и давления, а также их духовные изменения на пути к борьбе за свои права и самопознанию. В статье литературно-теоретически обоснованы мастерство психологического анализа автора, принципы жизненности и народности.

Ключевые слова: *Зульфия Куралмой кызы, современная узбекская проза, женские страдания, социальные права, психологизм, семейно-бытовые конфликты, художественная интерпретация, лирико-драматический дух.*

Annotation. *This scientific article analyzes the artistic interpretation of female suffering, socio-legal status, and the spiritual-psychological world of characters in the short stories of Zulfiya Kuralmoy kizi, a prominent representative of modern Uzbek prose. The study reveals the difficult fates of characters in the writer's works, family and domestic conflicts, the plight of women under the pressure of social injustice and oppression, as well as their spiritual transformation on the path to fighting for their rights and self-awareness.*

Furthermore, the article substantiates the author's skill in psychological analysis, along with the principles of realism and national identity from a literary-theoretical perspective.

Keywords: *Zulfiya Kuralmoy kizi, modern Uzbek prose, female suffering, social rights, psychologism, family and domestic conflicts, artistic interpretation, lyrical-dramatic spirit.*

Kirish

Adabiyotning bosh vazifasi insonni anglash, uning dardini, quvonch-u iztiroblarini adolat tarozisida tortib, jamiyat e'tiboriga havola etishdan iboratdir. Zamonaviy o'zbek hikoyachiligida inson taqdiri, xususan, ayol zotining og'ir qismati, uning jamiyatdagi o'rni, huquq va erkinliklari masalasi o'tkir ijtimoiy-falsafiy muammo sifatida qalamga olinmoqda. Ana shunday dolzarb mavzularda ijod qilib, kitobxon e'tiborini qozongan iste'dodli yozuvchilardan biri Zulfiya Qurolmoy qizidir. Uning asarlari hayotiyligi, oddiy odamlar hayotining ishonchli manzaralari va eng muhimi, ayol qalbidagi og'riqli nuqtalarni qo'rqmasdan ochib bera olishi bilan ajralib turadi.

Yozuvchi hikoyalarida ayol iztirobi shunchaki shaxsiy fojea darajasida qolib ketmaydi, balki u keng ijtimoiy muammolar, huquqiy tengsizlik va ma'naviy tanazzul belgisi sifatida yuksak badiiy talqinini topadi.

Asosiy qism

Zulfiya Qurolmoy qizi hikoyalarida ayol obrazi ko'pincha jamiyatdagi mavjud qoliplar, eskirgan urf-odatlar va oilaviy ziddiyatlar girdobida qolgan murakkab xarakter sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchi o'z qahramonlarining ichki olamiga chuqur kirib borib, ularning boshidan kechirayotgan ruhiy tazyiqlar, ko'zga ko'rinmas, ammo yurakni o'rtovchi iztiroblarni ishonchli detallar orqali ochib beradi. Ayolning oiladagi huquqsizligi, erining yoki muhitning adolatsiz munosabati, zulmga qarshi bosh ko'tarolmay qolgan ojizligi yoxud aksincha, barcha sinovlarga qaramamay o'z insoniy sha'nini saqlab qolish uchun intilishi asarlarning bosh g'oyasini tashkil etadi.

Yozuvchi hikoyalarida ayol huquqlari masalasi ko'pincha maishiy muammolar orqali yuzaga chiqadi. O'zbek qishlog'i yoki shahridagi oddiy turmush tarzi, oilaviy munosabatlardagi adolatsizliklar, ayol kishining fikri bilan hisoblashmaslik holatlari qalamga olinar ekan, muallif bu illatlarga nisbatan o'zining keskin tanqidiy munosabatini bildiradi. Qahramonlarning ko'pchiligi o'z haq-huquqlarini to'la anglab yetmagan, taqdirga tan berib yashashga o'rgatilgan muhitda voyaga yetgan bo'lsa-da, ularning yuragidagi isyon, tushunilmaganlikdan kelib chiqadigan qahrlari va alamli ko'zyoshlari o'quvchini befarq qoldirmaydi. Zulfiya Qurolmoy qizi ayolning jismoniy va ma'naviy ezilishini, uning jamiyatda o'z o'rnini topish yo'lidagi to'siqlarni mahorat bilan tasvirlash orqali asarlarga o'tkir ijtimoiy ruh bag'ishlaydi.

Hikoyalardagi psixologizm yozuvchining badiiy mahoratini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Muallif qahramonlarning tashqi harakatlaridan ko'ra, ularning botiniy kechinmalariga, o'y-xayollariga ko'proq e'tibor qaratadi. Ayolning sukuti, uning nigohidagi ma'yuslik, tunlari yostiqqa bosh qo'yib yig'lagan lahzalari yozuvchi tili bilan ta'sirchan tasvirlanadiki, bu holat o'quvchining ham o'sha iztirobni birga yashashiga sabab bo'ladi. Ayol iztirobi faqatgina xo'rlanish yoki jismoniy tazyiq emas, balki eng yaqin kishilari tomonidan tushunilmaslik, qadriga yetilmaslik va mehrga zoriqish kabi ma'naviy yo'qotishlar bilan ham o'lchanadi.

Shu bilan birga, Zulfiya Qurolmoy qizi hikoyalarida faqatgina mazlum ayol timsoli emas, balki hayotning og'ir zarbalariga bardosh beruvchi, o'zining haqiqiy huquqlari va insoniy qadr-qimmati uchun kurashishga intilayotgan yangi davr ayoli qiyofasi ham shakllanib borayotganini ko'rish mumkin. Ba'zi qahramonlar eskirgan qarashlarga qarshi chiqib, o'z taqdirini o'zi hal qilishga intiladi, bu esa asarlarga optimistik ruh va kelajakka umid baxsh etadi.

Yozuvchi ayolning jamiyatdagi huquqiy tengligi, uning erkin shaxs sifatida shakllanishi uchun eng avvalo ma’naviy uyg‘onish zarurligini badiiy yo‘llar bilan isbotlab beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Zulfiya Qurolmoy qizi hikoyalari zamonaviy o‘zbek nasrida ayol iztirobi va huquqlarining ta’sirchan badiiy solnomasi hisoblanadi. Yozuvchi o‘z asarlarida oilaviy-maishiy muammolar va ijtimoiy adolatsizliklar fonida ayol qalbining nozik torlarini, uning mashaqqatli taqdirini va huquqiy himoyasizligini yuksak mahorat bilan ochib bergan.

Uning qahramonlari o‘zlarining samimiyligi, dard-u alamga to‘la hayoti va matonati bilan o‘quvchi e’tiborini tortadi. Zulfiya Qurolmoy qizi ijodi jamiyatda inson qadrini, ayniqsa, ayol zotiga bo‘lgan munosabatni qayta o‘ylab chiqishga, ularning huquq va erkinliklarini hurmat qilishga undashi bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zulfiya Qurolmoy qizi. Tanlangan hikoyalar. — Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
2. Karimov B. Zamonaviy o‘zbek hikoyachiligi va psixologik tahlil tamoyillari. — Toshkent: Fan, 2021.
3. Yo‘ldoshev Q. Yonish baxti. — Toshkent: Sharq, 2003.
4. Mamajonov S. Adabiy jarayon va estetik idrok. — Toshkent: Mumtoz so‘z, 2015.